

A reziliencia elmélete – Multidiszciplináris közelítések a reziliencia fogalma mentén

FIGUS-ILLINYI RITA

Bevezetés

A tanulmány célkitűzése, hogy betekintést nyújtson a reziliencia fogalmának diverzitásába multidiszciplináris keretek között. A pszichológiában és klinikumban használt fogalmi párhuzam a fizika és az anyagtan fogalmi kerete közti átfedés mentén kerül bemutatásra. A tanulmány ívét a reziliencia fogalmának alakulása a kezdetektől a napjainkban használt kontextusig határozza meg. A történeti áttekintést a szemantikai háttér követi, mely összefüggést mutat a fizika és anyagtan fogalom használatával, valamint előfeszíti a későbbi koncepciók alapjait a pszichológiában.

Végezetül a dinamikus rendszerszemlélet fogalmi kerete és a jelenkori pszichiátria új kutatási iránya jelenik meg, melyek bár látszólag hasonló széles merítést tesznek a reziliencia fogalmának kibontásában, mégis az alapok tekintetében gyökeresen eltérnek egymástól.

Összességében több, mint hat évtizeddel a reziliencia jelenségének felismerése után az látható, hogy egyre több tudományterület emeli be saját fogalmai közé a rezilienciát, jelentősen nő a reziliencia elméletek száma, mégis nehézséget okoz a fogalom tiszta definiálása és a mögöttes folyamatok teljes leírása.

Történeti áttekintés

A rezilienciakutatás az 1960-as és 1970-es években indult útjára. Az úttörő kutatások alapját az a megfigyelés adta, hogy skizofrén gyermekek egy alcsoportja egészséges mintákkal rendelkezett annak ellenére, hogy közvetlen családi kapcsolataikban nem volt jelen ehhez szükséges erőforrás, illetve mentális nehézségük sem erre engedett következtetni. Ennek ellenére magasan funkcionáltak a hétköznapi élet kihívásaival szemben. A pszichopathológiai besorolás szempontjából magas kockázatú gyermekek a kor tünetalapú orvosi modelljeitől eltértek.¹

Az 1980-as években és az 1990-es évek elején több koncepció is megjelent a reziliencia jelensége kapcsán. A kutatások fókuszában két megközelítés vált dominánssá. Az első a reziliencia helyével kapcsolatos vizsgálatokat jelentette. Az volt a feltételezés, hogy a reziliens gyermekek személyes tulajdonságaiknak köszönhetik rugalmasságukat. Ide tartozott az autonó-

1 RUTTER 1979, 49–74.

mia megélése és az önmagukba vetett hit. A további kutatások azonban feltárták, hogy a rugalmas alkalmazkodásban gyakran a gyermekén kívüli tényezők játszanak fontos szerepet. Ettől a ponttól a reziliencia kialakulásának létrejöttét három tényezőcsoport mentén határozták meg: a gyermekek saját tulajdonságai, családi hátterük és tágabb társadalmi környezetük jellemzőin.^{2,3}

Néhány évvel később a reziliencia már nemcsak meghatározott pszichopathológiák kapcsán került értelmezésre, hanem tágabb kontextusok mentén is. A fogalom leírásánál arról a képességről esett szó, mely tragédiával, traumával, nehézségekkel, illetve jelentős stresszszorral szembeni ellenállásként mutatkozik meg. A kutatócsoportok mintáiban nemcsak kiskorú populáció jelent meg, hanem a felnőtt korosztállyal is bővültek. A jelenség pedig itt is kimutathatóvá vált. Jelentős számú kutatás bizonyította, hogy azon felnőttek, akik gyermekkorban, fejlődési éveik alatt magas fokú kockázati tényezőnek és viszontagságnak voltak kitéve, jól tudtak boldogulni a hétköznapi megpróbáltatásokkal szemben, és társadalmi beilleszkedésüket nem befolyásolta a korábban átélt negatív tapasztalat és diszfunkcionális minta.⁴

A köztudatba a reziliencia fogalma a 2001. szeptember 11-i események kapcsán került be. Az Egyesült Államokat valaha ért legsúlyosabb terrortámadás nem hozta a várt eredményt társadalmi szinten. A terrorizmus minden esetben kísérlet arra, hogy az emberek a fenyegetettség és a bizonytalanság állapotában akadályozva legyenek a hétköznapi életük megélésében, és hátráltatva legyenek kompetenciáik gyakorlásában, megélésében. Ennek ellenére a társadalom ellenállóképességről tett tanúbizonyosságot és képes volt visszaállni korábbi ritmusához a folyamatos fenyegetettség és bizonytalanság mellett is.⁵

9/11 után az Amerikai Pszichológiai Társaság (APA) Gyakorlati Igazgatósága, mely 1996-tól részt vett a „Beszélj valakivel, aki segíthet” elnevezésű közoktatási kampányban, fókuszcsoportokat állított fel országwide, hogy tesztelje a kampány üzeneteinek relevanciáját, és felmérje a nemzet „pulzusát” a tragédiát követően. Arra számítottak, hogy megváltozik az emberek stressz- és bizonytalanságérzetének minősége 9/11 után. Azonban a fókuszcsoportok résztvevői arról számoltak be, hogy nem érzik minőségileg újnak a helyzetüket, csupán azt, hogy magasabb a stressz-szintjük, és életük több színteréről érkezik stressz. Ami pedig a legkevésbé volt megjósolható reakció az az, hogy a beszámolók alapján nem érdeklődtek az iránt,

2 GARMEZY – MASTEN 1986, 500–521.

3 LUTHAR – LYMAN – CROSSMANN 2014, 125–140.

4 MASTEN 2001, 227–238.

5 NEWMAN 2005, 227.

hogy „együtt éljenek” vagy „megbirkózzanak” az emelt stresszhelyzettel. Ezzel szemben markánsan fogalmazódott meg a „visszarázódás”, „visszatérés a normál életbe” törekvése. Összességében az mondható el, hogy valójában rugalmasak akartak lenni az őket ért tapasztalattal szemben.⁵

Ezen kutatások markánsan alakították a reziliencia fogalmát, mely mai aktuális leírása a következő az (APA) meghatározása szerint: kedvezőtlen helyzetekkel, traumákkal, tragédiákkal, fenyegetéssel, illetve jelentős stresszforással szemben mutatott jó alkalmazkodási folyamat, valamint nehéz tapasztalatokkal szemben mutatott „visszapattanás”. Az APA meghatározása jelenleg mint folyamatot értelmezi a rezilienciát, nem pedig stabil személyiségjegyként, ami sugalmazza, hogy az emberek képesek saját rezilienciájukat alakítani és demonstrálni, függetlenül társadalmi, gazdasági háttérüktől, személyes tapasztalataiktól, illetve szociális környezetüktől. A reziliencia mint folyamat versus tulajdonság körüli vita ennek ellenére továbbra is fennáll, azonban elterjedtebb az a nézőpont, miszerint egy adaptív folyamatról beszélhetünk, amely fejleszthető.⁶

Szemantikai háttér

A reziliencia a latin *resilio* szóból ered, mely zsugorodást, visszapattanást, visszaugrást, összehúzódást jelent. Első sorban az angol köznyelvben vált elterjedté, később pedig az angol nyelvű tudományos és politikai szakirodalom kifejezéseként tűnt fel. A fogalom népszerűsége, valamint alak és fogalmi megjelenése időben igen nagy változást mutatott.⁷ A világháborúk között az angol Webster értelmező szótárban a *resile* mint ige szerepel, visszaugrik, visszatér eredeti helyzetébe jelentéssel. Mellette a *resist* ige mint ellenez, kiáll, harcol olvasható. Nehéz nem párhuzamot vonni a kor hangulatával,⁸ főként, hogy a háború után az Oxford értelmező szótárban már csak igeiként tűnik fel és csupán mechanikai értelemben.⁹ A Procter értelmező szótár ugyanakkor az igét hagyja el ugyanebből a korszakból, és a *resilient* szót határozza meg mint olyan anyagot, mely rendelkezik azzal a képességgel, hogy korábbi alakját visszanyerje, vagy kiindulási helyzetébe visszatérjen, amennyiben megszűnik a rá nehezedő nyomás. Másik értelmezése élő dolgokra vonatkozik, melyek képesek felépülni nehézségeikből.¹⁰

Magyarországon a reziliencia fogalma nem tisztázott teljes egészében. Pontosán nem fordítható le, illetve található magyar megfelelője. A

6 MACLEOD – MUSICH – HAWKINS – ALSGAARD – WICKER 2016, 266–272.

7 SZÉKELY 2015, 7–23.

8 DEVLIN 1938.

9 FOWLER – FOWLER 1951.

10 PROCTER 1978.

rendszer váltás előtt nem szerepel az Idegen Szavak Szótárában ebben a formában. A rezisztens és rezisztencia kifejezéseket tartalmazza, melyek mint ellenállóképes, ellenállás és ellenállóképesség tűnnek fel. Az 1990-es évektől bővül a fogalomtár, és megjelenik a reziliencia mint új fogalom.⁷ Ma az Idegen szavak szótára úgy írja le mint „rugalmas ellenállóképesség, pszichológiai értelemben az a képesség, hogy az ember például súlyos betegség, életkrízis után képes felállni és újraszervezni önmagát”.¹¹ Látható, hogy jelentős eltérés nem olvasható a korábbi rezisztens és rezisztencia kifejezésekhez képest.

Gyökerek a fizika, anyagtan dimenziójában

A szemantikai háttérrel figyelembe véve elkerülhetetlen a reziliencia fogalmának áttekintése a fizika és az anyagtan aspektusából. Egyfelől megközelíthető mint Newtoni fogalom, ahol azt mondhatjuk megjelenéséről, hogy egyfajta „ellenszegülés, melyet a testek külerők által előidézett alak- v. térfogatváltozással szemben tanúsítanak”.¹² A leírást részletesebbé teheti a különböző halmazállapotú anyagok ellenállóképessége, úgymint a cseppfolyékony és gáznemű vagy a szilárd testeké. Különös hangsúlyt kap utóbbi, mivel a cseppfolyékony, illetve gázneműek esetében nem beszélhetünk önálló alakról, így csak térfogatuk megváltoztatásával képesek ellenszegülést mutatni kis mértékű vagy teljesen hiányzó kohéziós erejük okán. Ezzel szemben „[v]alamely szilárd test alak- vagy térfogatváltozásának előidézéséhez szükséges erő az akció és reakció egyenlőségének elvénél fogva minden pillanatban a test ellenszegülésével egyenlő, úgy tehát az alak- vagy térfogatváltozást előidéző erő maga a mértéke a test rugalmasságának. Minél nagyobb erő minél kisebb változást képes valamely testen előidézni, annál nagyobb az illető testnek a rugalmassága”.¹³

A fenti definíciók mindegyikében közös vonás, hogy egy olyan entitást írnak le, mely képes a külső, nagyrészt káros behatás esetén megváltoztatni állapotát és visszatérni az eredeti kiindulópontjához.⁷

Ahhoz, hogy a reziliens entitáshoz közelebb kerülhessünk, el kell hátrálnunk a fogalmat a rezisztenciától. Ennek szemléltetésére vegyünk egy kőgolyót és egy futball labdát. Amennyiben rúgás éri őket, a kőgolyó – természetesen méretétől és behatás nagyságától függően – teljesen ellenáll és a tulajdonságai tekintetében nem látható változás. Ezzel szemben a futball labda esetében azt mondhatjuk, hogy történik változás. A rúgás követke-

11 <https://idegen-szavak-szotara.hu/reziliencia-jelent%C3%A9se> (Letöltés: 2023. 02. 05.)

12 <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-a-pallas-nagy-lexikona-2/q-15D1C/rugalmassag-16AC2/> (Letöltés: 2023. 02. 05.)

13 <https://mek.oszk.hu/00000/00060/html/088/pc008875.html#7> (Letöltés: 2023. 02. 05.)

tében deformálódik, mozgásra kényszerül, pl.: pattog vagy gurul, majd nyugvó pontra talál. Ezen a ponton ugyanolyannak tekinthető jó eséllyel minden tulajdonsága, mint a kezdetekkor. A kőgolyó ebben az esetben mechanikai értelemben rezisztensnek tekinthető, míg a futball labda reziliensnek.⁷

A fentiekből kiolvasható, hogy a fizika, az anyagok összetétele mentén csoportosít, és alakváltozásuk mentén különbséget tesz köztük. Az itt használt terminus élesen elválik a rezisztenciától. Rávilágít a tényre, hogy a reziliencia esetében aktivitás jelenik meg, ezzel szemben a rezisztenciánál passzivitás látható. Fizikai értelemben egy anyag akkor mondható reziliensnek, ha külső behatást követően nyugvópontra talál, és jelentős változáson – tulajdonságai tekintetében – nem ment át.

Ezen a ponton válik láthatóvá, hogy a pszichológiában használt reziliencia fogalom összemosódik a rezisztencia, rezisztens fogalmakkal. Egyaránt magába akarja foglalni az aktivitást és passzivitást is. Az átfedés okozta fogalomhasználat hozza magával – feltételezésem szerint – a mai napig húzódó két nagy irányt a pszichológiai kutatásokban, miszerint a rezilienciára örökölt, velünk született tulajdonságként, személyiségjegyként kell tekinteni, illetve az ezzel párhuzamosan megjelenő irányt, melynek középpontjában az „aktivitás” áll, vagyis tanulható, fejleszthető, formálható a reziliencia. Ebben a tekintetben az utóbbi megengedőbb, rugalmasabb a fogalomhasználatában, és széles kontextusban értelmezi a reziliencia folyamatát. Akárcsak a futball labda esetében, mely elmozdult, utat tett meg, ugyanígy tágitja a horizontot a család, a szociális háló és akár a még tágabb környezetig.

Dinamikus rendszerszemlélet

A horizonttágítással új szemlélet és megközelítés született, amelyben helye lett a reziliencia elméletének is.

A dinamikus rendszerszemlélet elsődleges felvetése, hogy a fejlődő szervezetek komplex rendszerekként kezelendők, melyek rengeteg egyedi elemből állnak, komplex környezetbe ágyazódnak, és nyitottak környezetükre. Ezek a rendszerek koherens viselkedést mutatnak: az egyes részek összehangoltan működnek anélkül, hogy lenne egy végrehajtó ágens vagy program, mely a szervezett mintát alakítja. A koherencia a szerves összetevőkre jellemző, és a környezet korlátai és lehetőségei kapcsán valósul meg. Ez az önszerveződés azt jelenti, hogy egyetlen elemnek sincs oksági prioritása. Az összetett rendszerek önszerveződésük során stabil és instabil állapotot egyaránt felvesznek. Fejlődésük változó dinamikát mutat a stabilitás tekintetében.¹⁴

A dinamikus rendszerekként való megközelítés lehetővé teszi a mögöttes tényezők átfogó integrálását, valamint az események változó hatásának vizsgálatát különböző időskálákon. Ebben a keretben a reziliencia fogalma az alábbi definíciót nyeri: „Az a dinamikus folyamat, mely során a biopszichoszociális rendszer egy stresszor által okozott perturbációt követően visszatér a korábbi működési szintjére.” Három megállapítás mentén történik a reziliencia behatárolása:

1. Az elemzés egysége időbeli dinamikus folyamatként jelenik meg.
2. Eredményként a korábbi állapotba való visszatérés tekinthető, ezzel kizárva és megkülönböztetve a növekedéstől.
3. A stresszorok a rendszer állapotát érintő perturbációnak tekinthetők.¹⁴

Látható az átfedés a fizikai terminus kapcsán, illetve a futball labda példája átültethető a kettes pontba, ahol kikötés a korábbi állapotba való visszatérés. A dinamikus rendszerszemlélet szakít a korábbi felvetéssel, miszerint „aktív” vagy „passzív” folyamatként kell kezelni a rezilienciát. Próbálja minél szélesebb környezetében vizsgálni a folyamatot és felhívni a figyelmet a párhuzamosan zajló eseményekre, melyek nem redukálhatók az egy állandó és egy változó koordináta rendszerére. Ennek ellenére érződik a fogalom leírásánál a newtoni hagyomány a korábbi állapotba való visszatéréssel, mely kizárja a növekedést, a redukcióval, amelyet a rendszer és a perturbáció hoz és amely előfeszíti a hatás-ellenhatás gondolatát.

Új utak a reziliencia értelmezésében

Az újabb kutatások próbát tesznek a korábbi dichotómia felszámolására, és kísérletet tesznek a reziliencia merev fogalomhasználatának elszakítására az empirikus mérések és klinikai gyakorlatok tapasztalatait szem előtt tartva, fókuszálva a valóban látható, mérhető tényezőkre, amelyek megkérdőjelezik a reziliencia terminusának rezilienciáját a pszichológiai, pszichiátriai gyakorlatban.

Rachel Yehuda pszichiáter, az amerikai Trauma Központ igazgatója megkérdőjelezi a reziliencia fogalomhasználatát abban a tekintetben, hogy valóban csak és kizárólag mentálisan egészséges egyének esetében van relevanciája. Feltételezése szerint a reziliencia nem csak akkor jelenik meg, amikor valaki „tökéletesen” alkalmazkodik és ellenáll a stresszoroknak. Tapasztalatai alapján azok az egyének, túlélők, akiknél a traumát követően poszttraumás stressz zavar (PTSD) alakul ki, ugyanolyan reziliensek lehetnek, mint azok, akik később nem küzdenek mentális zavarral.¹⁵

Általánosan elfogadott a klinikai gyakorlatban és szakirodalomban is, hogy a reziliencia a pszichopathológia ellentéte. Ebben a kontextusban

15 SOUTHWICK – BONANNO – MASTEN – PANTER-BRICK – YEHUDA 2014.

a traumát túlélőket két csoportra lehet osztani, azokra, akiknél kialakul a PTSD és azokra, akik reziliensek. Fókuszcsoportos vizsgálatok azonban kimutatták, hogy a PTSD-vel küzdők jelentős része mentális betegségük ellenére jól funkcionál a hétköznapi megpróbáltatások kapcsán. Életük bizonyos szegmenseiben akár kiemelkedőek is a megküzdés, rugalmasság tekintetében annak ellenére, hogy ezzel párhuzamosan az egészséges egyénekhez képest más területeken lehetnek nehézségeik, de ezek nem hátráltató tényezők a társadalomba való beilleszkedésben és önellátásban.¹⁶

A felvetés sürgeti annak újragondolását, hogy valóban differenciáló tényezőként kell-e tekinteni a rezilienciára, vagy új alapokra helyezve a fogalmat árnyalni kell annak leírását. Nem utolsó sorban nem zárja ki a korábban említett növekedés lehetőségét is, mely ellentmond a dinamikus rendszerszemlélet meghatározásának.

Összegzés

A diverzitás a reziliencia fogalma és a különböző koncepciók leírása kapcsán jelentős. A tudományterületek és az azokon belüli szakágak fogalomhasználata is eltérő. A reziliencia mint terminus technicus prizmaként tűnik fel a különböző tudományterületeken. Annak ellenére, hogy a jelenség több évtizede ismert, a fehér fényt tudjuk – a példánál maradván – mihez kötni, hiszen trauma, stressz, negatív élettapasztalat mindenki életében kivétel nélkül jelen van, mégis nehézségbe ütközik a teljes jelenség leírása, megértése. A prizma – az egyén, tágabb értelemben a társadalom – befogadja ezt a fényt, ha úgy tetszik megtöri, és az látható, hogy ami „kijön”, eltér a bemenetitől. Ennek a „színessége” tapasztalható a különböző tudományterületeken, ahol kiválasztásra kerül egy-egy szín, és ennek leírása történik meg. Ugyan elmondható, hogy jellemzője az adott szín a folyamatnak, mégsem ad átfogó képet a jelenségről.

A pszichiátriai kutatások új irányvonala és az itt szerzett tapasztalatok, melyek empirikus alapokon nyugszanak, vélhetően ki tudnak törni a korábbi koncepciók kereteiből, és új alapokra tudják helyezni a reziliencia fogalmát. Annak ellenére, hogy a fizikai gyökerek és newtoni fogalmak erős meghatározást és biztonságot nyújtanak abban a tekintetben, hogy hogyan is értelmezzük a folyamatot és mi közé szorítsuk elméletünket, több mint hat évtizeddel a reziliencia felfedezése után az látszódik, hogy ezek a keretek nem tarthatóak és beszűkítik az értelmezést. Egyre kevésbé releváns az eredeti meghatározás, definíció. Kibontakozni látszik egy sokkal árnyaltabb kép, mely nem alkalmazható a dichotómia vonalán.

16 YEHUDA – DASKALAKIS – DESARNAUD – MAKOTKINE – LEHRNER – KOCH – FLORY – BUXBAUM – MEANEY – BIERER 2013, 118.

Jelen tanulmányban arra tettem kísérletet, hogy felhívjam a figyelmet a fogalmi eltérésekre, és hangsúlyossá tegyem azt a feltételezésemet, hogy a fizika és anyagtan fogalmi készlete markánsan jelen van a pszichológia és pszichiátria rezilienciaértelmezésében, mely szűkíti a folyamatok valódi megértésének lehetőségét, továbbá olyan alapokat és kereteket határoz meg, melyek nem tarthatóak a jelenlegi kutatások fényében.

Irodalom

A PALLAS NAGY LEXIKONA 2023 = A Pallas nagy lexikona, Online: <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-a-pallas-nagy-lexikona-2/q-15D1C/rugalmassag-16AC2/> (Letöltés: 2023. 02. 05.)

DEVLIN 1938 = Devlin J.: *The New Universities Webster Dictionary*. Cleveland – New York, NY: The World Syndicate Publishing Co, 1938.

FOWLER – FOWLER 1951 = Fowler H. W. – Fowler F. G.: *The Concise Oxford Dictionary of Current English*. Fourth edition. London: Oxford University Press, 1951.

GARMEZY – MASTEN 1986 = Garmezy N. – Masten A. S.: Stress, competence, and resilience: Common frontiers for therapist and psychopathologist. *Behavior Therapy* 17 (1986) 500–521.

HILL – DEN HARTIGH – MEIJER – DE JONGE – VAN YPEREN 2018 = Hill Y. – Den Hartigh R. J. R. – Meijer R. R. – De Jonge P. – Van Yperen N. W.: The temporal process of resilience. *Sport, Exercise, and Performance Psychology* 7 (2018) 363–370.

IDEGEN SZAVAK SZÓTÁRA 2023 = Idegen Szavak Szótára, Online: <https://idegen-szavak-szotara.hu/reziliencia-jelent%C3%A9se> (Letöltés: 2023. 02. 05.)

LUTHAR – LYMAN – CROSSMANN 2014 = Luthar S. S. – Lyman E. L. – Crossman E. J.: Resilience and positive psychology. *Handbook of developmental psychopathology* (2014) 125–140.

MACLEOD – MUSICH – HAWKINS – ALSGAARD – WICKER 2016 = MacLeod S. – Musich S. – Hawkins K. – Alsgaard K. – Wicker E. R.: The impact of resilience among older adults. *Geriatric Nursing* 37 (2016) 266–272.

MAGYAR ELEKTRONIKUS KÖNYVTÁR 2023 = Magyar Elektronikus Könyvtár, Online: <https://mek.oszk.hu/00000/00060/html/088/pc008875.html#7> (Letöltés: 2023. 02. 05.)

MASTEN 2001 = Masten A. S.: Ordinary magic: Resilience processes in development. *American Psychologist*, 56 (2001) 227–238.

NEWMAN 2005 = Newman R.: APA's resilience initiative. *Professional psychology: research and practice* 36 (2005) 227.

PROCTER 1978 = Procter P.: *Longman Dictionary of Contemporary English*. Burnt Mill, Harlow: Longman Group Ltd, 1978.

RUTTER 1979 = Rutter M.: Protective factors in children's responses to stress and disadvantage. In Kent W. M. – Rolf J. E. (Szerk.), *Primary prevention in psychopathology, Vol. 3: Social competence in children* 49–74.

SOUTHWICK – BONANNO – MASTEN – PANTER-BRICK – YEHUDA 2014 = Southwick S. M. – Bonanno G. A. – Masten A. S. – Panter-Brick C. – Yehuda, R.: Resilience definitions, theory, and challenges: interdisciplinary perspectives. *European journal of psychotraumatology* 5 (2014). 25338.

SZÉKELY 2015 = Székely I.: Reziliencia: a rendszerelmélettől a társadalomtudományokig. *Replika* 94 (2015) 7–23.

YEHUDA – DASKALAKIS – DESARNAUD – MAKOTKINE – LEHRNER – KOCH – FLORY – BUXBAUM – MEANEY – BIERER 2013 = Yehuda R. – Daskalakis N. P. – Desarnaud F. – Makotkine I. – Lehrner A. L. – Koch E. – Flory J. D. – Buxbaum J. D. – Meaney M. J. – Bierer, L. M.: Epigenetic biomarkers as predictors and correlates of symptom improvement following psychotherapy in combat veterans with PTSD. *Frontiers in psychiatry*, 4, 118.

The theory of Resilience – Multidisciplinary approaches to the concept of Resilience

RITA FIGUS-ILLINYI

The concept of resilience has changed a lot over time. The physical term is now used in a wide range of disciplines, from security policy to medical clinical practice. The interpretation of the term tends to expand across disciplines, but the underlying processes are becoming less and less clear. An important distinction is that the original passive meaning of resilience is now assumed to be „active” in the human interpretation. One consequence of this is that part of the literature marginalises the notion of resilience as a passive, innate quality that is present independently of our will. Along the common intersections of these different definitions, the concept of resilience is clearly outlined, which helps to understand why the concept is expanding to include more and more disciplinary aspects and why it raises more and more questions from a social science perspective.

In the present paper, I have attempted to draw attention to conceptual divergences and to emphasize my assumption that the conceptual set of physics and material science is prominent in psychology and psychiatry’s understanding of resilience, which narrows the possibility of a true understanding of processes and sets up foundations and frameworks that are not tenable in the light of current research.